

Anayasa Mahkemesi İçtihatları Çerçevesinde Mülteci ve Sığınmacıların Sınırdışı Edilmesi

Ceren Kaya^a

Öz

Sınırdışı kararları, özellikle mülteci ve sığınmacılar başta olmak üzere, yabancının hak ve özgürlükleri ile yakından ilintili sonuçlar doğurabilecek işlemlerdir. Bu nitelikleri sebebiyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde bireysel başvurulara sıklıkla konu olmakta, Sözleşme kapsamındaki haklarla bağlantılı içtihatların oluşması, bazı asgari standartların belirlenmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda iç hukuklar bu asgari korumayı mevzuatlarına yansıtmaktadır.

Türk hukukunda Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve somut uygulama bakımından sınırdışı işlemlerinde temel hak ve özgürlüklerin ihlalinin engellenmesi, sınırdışı kararlarının bu çerçevede verilmesi ve icrası aşamasında yaşanan sorunlar büyük ölçüde Anayasa Mahkemesi içtihatlarının yardımı ile giderilebilmektedir. Bu çalışmada Türk Hukukunda sınırdışı rejimi ve ilgili Anayasa Mahkemesi içtihatları ele alınmıştır.

Anahtar Kelime

Sınırdışı • Mülteci • Sığınmacı • Anayasa Mahkemesi • İnsan Hakları.

^a Ceren Kaya, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk ABD, Arş.Gör., Doktora Öğrencisi, e-posta: cerenkayahk@gmail.com.

Expulsion of Refugees and Asylum Seekers within the Scope of Constitutional Court Jurisprudence

Ceren Kaya^b

Abstract

Expulsion orders are actions that may have various consequences, as well as the rights and freedoms of foreigners, especially refugees and asylum seekers. Due to these characteristics, they are frequently the subject of individual applications to European Court of Human Rights, and the formation of case law related to the rights under the Convention ensures that some minimum standards are determined. In this context, domestic laws reflect this minimum protection to their legislation.

In Turkish law, the prevention of violation of rights and freedoms in terms of the Law on Foreigners and International Protection and concrete implementation and the repression and execution of expulsion decisions within this framework have been established by the Constitutional Court's case law. This resource deals with the expulsion regime in Turkish Law and the relevant Constitutional Court case law.

Keywords

Expulsion • Deportation • Refugee • Asylum Seeker • Constitutional Court • Human Rights..

^b Ceren Kaya, Istanbul Yeni Yuzyil University, Faculty of Law, Private International Law Department, Research Assistant, Phd. Candidate, e-posta: cerenkayahk@gmail.com

Received: November 25, 2021
Accepted: December 10, 2021

Copyright © 2021 • International Refugee Rights Association • <http://mejrs.com>
ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962
Winter 2021 • 6(1) • 39-45

Giriş

Sınırdışı kararları, temel hak ve özgürlüklerle yakın ilişki içerisindedir. Teorik olarak, seyahat özgürlüğü, aile hayatının korunması hakkı, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ve manevi varlığı geliştirme hakkı ile bağlantılı görünmektedir. Diğer yandan, hukuki düzenlemeler ve sonuçları ele alındığında görülebileceği üzere, sınırdışı kararlarının yaşam hakkı ve işkence, insanlık dışı veya kötü muamele veya ceza yasağı başta olmak üzere diğer temel haklarla da yakın bağlantısı bulunmaktadır.

Gerçekten de, günümüz uygulamasına bakıldığında sınırdışı kararlarının bireyin hayatı veya maddi ve manevi varlığını ya da aile hayatını önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Özellikle uluslararası koruma statüsü ve başvuru sahipleri bakımından ağır hak ihlallerine yol açan sınırdışı kararlarının Anayasal denetim perspektifinden ele alınması, bu bağlantıyı daha net şekilde ortaya koyabilecektir.

04.04.2013 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu¹ (YUKK) döneminde ve Suriye'deki iç savaştan kaçanların ülkemize kitlesel sığınmaları ve geçici koruma statüsü kazanmalarıyla beraber, yabancılara yönelik sınırdışı işlemleri hukuka aykırı oldukları iddiasıyla sıklıkla Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvurulara konu olmaktadır. Bu konudaki yerel hukuki çerçeveyi kuran YUKK, yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin hükümlerinde, Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında 676 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile birtakım değişiklikler yapılmıştır.

Bu değişiklikler ile beraber, Anayasa Mahkemesinin sınırdışı kararlarıyla ilgili başvurularda, tedbir taleplerine ilişkin içtihadında önemli değişiklikler olmuştur. Anayasa Mahkemesi tarafından bireysel başvuru usulünün ilk kez uygulandığı süreçten bu yana aynı konuda yapılan yaklaşık bin kadar bireysel başvurunun neredeyse tamamında tedbir talebinin kabul edilmiş olması, sınırdışı kararlarının sıklıkla bireysel başvuru konusu edilmeleri; sınırdışı işlemleri konusunda Anayasa Yargısı uygulamasının incelenmesinin gerekliliğini ve önemini ortaya koymaktadır. Anayasa Mahkemesince; yaşam hakkı, işkence ve kötü muamele yasağı ile etkili başvuru hakkı başta olmak üzere sınırdışı kararlarının yol açtığı hak ihlallerine ilişkin içtihatları, mevzuattaki problemlerin düzeltilmesi, düzenlemelerin güncellenmesini amaçlamakta ve uygulamayı büyük ölçüde geliştirmektedir.

Bu çalışmada sınırdışı işleminin Türk Yabancılar Hukuku sisteminde nasıl bir rejime tabi olduğu, Anayasa Mahkemesi içtihatlarının etkisi ortaya konularak incelenecektir.

---

¹ RG, T. 11/4/2013, Sy. 28615.z

Birinci Bölümde, sınırdışı kavramı ulusal ve uluslararası mevzuat bakımından ortaya konulacak ve sınırdışı sebepleri anlatılacaktır. İkinci Bölümde ise sınırdışı kararı alınacak yabancıların sınırdışı kararlarının icrası maddi ve usulî olarak ortaya konulacaktır. İlk iki bölümdeki açıklamalara binaen Üçüncü Bölümde ise Anayasa Mahkemesinin konuya dair bazı örnek içtihatları değerlendirilerek, sınırdışı rejimine ilişkin hukuki düzenlemelere ve uygulamaya olan etkileri incelenecektir.

Kavramsal ve Normatif Çerçeve Sınırdışı Kurumu

A. Kavram

Kişi dokunulmazlığı hakkı bağlamında eşitlik ilkesine yabancılar için getirilen önemli istisnalardan biri de sınırdışı kurumudur. Devletler, kendi menfaatleri ile bağdaşmayan fiillerde bulunan yabancıların ülkelerinde kalmasına izin vermezler (Doğan, 2020: 118; Çelikel ve Öztekin Gelgel, 2020: 127). Sınırdışı etme, devletin, kamu düzeni ve ülke güvenliğinin korunması amacıyla fiilleri tehlike arz eden yabancıların ülke dışına çıkarılması için kullandığı bir araç, vazgeçemediği bir yetki olarak ortaya çıkar (Aybay, 2005: 227-228).

Günümüzde, devletlerin ülkeye giriş, oturma ve çıkış konularındaki yetkisinin antlaşmalar, iç mevzuat veya zorunlu haller sebebiyle kısıtlanması uygulaması ağırlık kazanmaktadır. Milletlerarası örf ve âdet hukukunda, ülkeye giriş, oturma ve çıkış konularının devletlerin münhasır yetkisinde olduğu ve devletlerin söz konusu alanlardaki tasarruf yetkilerinin devletin ülkesindeki egemenliğinin doğal bir sonucu olduğu kabul edilmektedir. Bu doğrultuda devletler, yabancıların ülkeye kabulü konusunda geçici ve sürekli sınırlamalar getirebilmektedir (Chen, 2000: 182; Ekşi, 2018: 99).

Sınırdışı kavramının benzer kurumlardan ayırt edilmesi gerekmektedir. İlk olarak suçluların iadesi kavramı ile nitelik olarak farklı olduğu söylenmelidir. Sınırdışı kavramı tek yanlı bir idari yaptırım sayılırken, suçluların iadesi ise iki devletin arasındaki anlaşması ile sağlanan ve suçluların cezasız kalmasını önlemeyi amaçlayan bir kurumdur (Ekşi, 2018: 100; Ulugöl, 2002: 6) . Yabancıların sınır kapılarından geri çevrilmesi suretiyle yabancıların ülke dışına çıkmaya davet edilmesi de sınırdışı kavramından farklılık arz eder. Geri çevrilme, henüz sınırlardan giriş yapmamış ancak sınır kapısına geçerli bir pasaport veya muadil belgesi olmadan gelen yahut yasadışı yollardan Türkiye'ye girmeye çalışan yabancılarla uygulanır². Sınırdışı ise, ülkeye fiilen giren ve ülkede bulunan yabancıların ülke dışına çıkarılmasıdır (Duran, 1980: 4-5; Ekşi, 2008, s. 2806-2807).

---

² Geri çevirme sebepleri için bkz. YUKK m. 7.

Sınırdışı kavramı çeşitli ayrımlar altında incelenmektedir. Sınırdışı, bireysel (individual expulsion) ve toplu (mass expulsion) sınırdışı olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmuştur. Toplu sınırdışı yasaktır (Ekşi, 2018: 101). Fransız Hukukunda sınırdan idari geri çevirme (administrative return), idari sınırdışı etme (administrative expulsion) ve adli sınırdışı (judicial expulsion) olmak üzere üç tür sınırdışı işlemi bulunur (Eric, 2001: 130'dan aktaran Ekşi: 101). Alman Hukukunda ise sınırdışı, zorunlu veya takdire bağlı olmayan sınırdışı (mandatory expulsion), olağan sınırdışı (regular expulsion), takdire bağlı sınırdışı (discretionary expulsion) olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Klaus, 2001: 108-109'dan aktaran Ekşi, 2018: 101-102).

B. Yabancıların Sınırdışı Edilmesi

1. Uluslararası Sözleşmeler Çerçevesinde Sınırdışı Etme

a. Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi

Türkiye'nin 1961 yılında onaylamış olduğu "Birleşmiş Milletler (BM) Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme"³de³, sınırdışı işlemlerine ilişkin açık hükme yer verilmiştir. Sözleşme madde 32'ye göre, Akit Devletler, ülkelerinde bulunan bir mülteciyi ancak milli güvenlik veya kamu düzeni sebepleri ile sınırdışı edebilirler.

Madde ayrıca, bu durumda mültecinin kendini savunma hakkına sahip olduğunu öngörmektedir. Sözleşme 33. maddesi ise, mültecilerin ırk, din, vatandaşlık, belirli bir toplumsal gruba dahil olma veya siyasi fikirler dolayısıyla hayatı veya özgürlüğünün tehdit edileceği ülke sınırlarına hiçbir surette sınırdışı edilemeyeceğini düzenlemektedir. Bu kuralın istisnası milli güvenliğin zorunlu kıldığı haller olarak belirlenmiştir.

b. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ek Protokolleri

Kişinin doğası gereği kazandığı haklar olarak anlaşılan insan hakları kavramı, kişilerin insan onuruna halel gelmeden nasıl hayatlarını sürdürecekleri ve bunun nasıl sağlanacağına dair etik ilkeleri içermektedir (Bozkurt, 2003: 18-19). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi⁴ (AİHS), insan haklarını koruyan temel uluslararası belgelerdendir.

Sözleşme, alanındaki ilk kapsamlı düzenleme olarak, bireysel şikâyet usulünü uluslararası düzeyde ilk kez tesis etmiş, bu amaçla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ni (AİHM)

³ 10 Aralık 1948'de BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Türkiye Sözleşmenin onaylanmasını 1961 tarihinde 359 sayılı Kanun ile uygun bulmuştur. (RG, T. 05.09.1961, Sy. 10898)

⁴ Türkiye 1954 ve 6366 sayılı Kanun ile Sözleşme'nin onaylanmasını uygun bulmuştur. (RG, T. 19/03/1954, Sy. 8662)

kurmuştur (Ekşi, 2008: 2811). Sözleşme, mülteci ve sığınmacı haklarını direkt hüküm altına almamışsa olsa da, bünyesindeki haklar sığınma hakkı ve sığınmacılar ile doğrudan bağlantılı içeriktedir.

AİHS metninde sınırdışı etme konusunda ayrı bir açık hüküm bulunmamaktadır. Ancak, sınırdışı işlemi ve sonuçları, AİHS 2, 3, 5, 8, 13 ve 14. maddelerine aykırılığı sebebiyle ihlal iddiasını gündeme getirebilecektir. Özellikle, 2. maddede korunan “yaşam hakkı”, 3. maddede korunmakta olan “işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabii tutulma yasağı” bağlamında Sözleşme’ye aykırılık söz konusu olabilir.

AİHS madde 2 ve 3 bağlamında AİHM; yabancının, gönderileceği devlette yaşam hakkının elinden alınması veya işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabii tutulması riski bulunması hallerinde; sınırdışı işleminin söz konusu maddelerin ruhuna aykırı olduğunu kabul etmekte ve böyle bir durumda taraf devletlere, böyle bir durumda yabancıyı bu ihlallerin ortaya çıkma riski bulunan ülkeye geri göndermeme yükümlülüğü yüklemektedir (Ekşi, 2018: 103; Özkerim-Güner, 2016, 216-217). AİHM’in sınırdışı içtihatları, YUKK’un hazırlanmasında göz önünde bulundurulmuştur. İdari gözetime ilişkin süreler, karara karşı başvuru yolları, geri gönderme merkezi ve ikincil koruma düzenlemeleri, AİHM’in başta madde 5 ve 13’ün ihlali üzerine verdiği ihlal kararları dikkate alınarak oluşturulmuştur. AİHM, sınırdışı kararlarına karşı bireysel başvuruda bulunulduğunda, özellikle AİHS m. 2, 3, 5, 8 ve 13. maddeleri ile ek Protokol No: 4⁵ 4. maddesi içeriğinde sığınma ve iltica hakkı sahiplerinin haklarının korunması için etkili bir yargı mercii olmaktadır (Özkerim-Güner, 2016: 216)⁶.

AİHM, sınırdışı edileceklerin idari gözetim altında tutulmasını, Sözleşmenin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını korumakta olan madde 5 kapsamında değerlendirerek, idari gözetimin koşulları, sürelerin uzatılması, karara karşı itiraz yoluna ilişkin açık hükümlerin bulunması konularında ihlal incelemesi yapmaktadır (Ekşi, 2018: 104). Ayrıca, AİHM, sınırdışı işlemlerinde, adil yargılanma hakkını içeren madde 6’nın uygulanmayacağını belirtmektedir (Ekşi, 2009, 123).

AİHM madde 8’de düzenlenen özel hayat ve aile hayatına saygı hakkı açısından ise, ilgilinin sınırdışı işleminin aile bağlarını zedelemesi bağlamında ele alınması gündeme gelebilir. Aile hayatının karı koca ilişkisi biçiminde olması zorunluluğu aranmaz. Anne, baba, çocuklar ve uzak akrabalar dahi olayın özelliklerine göre aile sayılabilir. Aile üyelerinin

⁵ Türkiye 4 no.lu Protokol’ü 19 Ekim 1992’de imzalamış ve 23 Şubat 1994 tarihinde onaylamıştır. 3975 Sayılı Onay Kanunu 26 Şubat 1994 gün ve 21861 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

⁶ Ayrıca bkz. Soering v. Birleşik Krallık, AİHM Başvuru No: 14038/88, T. 7 Temmuz 1989; Chahal v. Birleşik Krallık, AİHM Başvuru No: 70/1995/576/662, T. 15 Kasım 1996.

sınırdışı edilen ile beraber diğer bir ülkeye yerleşerek ortak bir aile yaşamına devam edeceği durumda, aile yaşantısı bozulmuş sayılmaz (Ekşi, 2008: 2815).

13. madde ise Sözleşmede tanınmış hak ve yükümlülüklerin ihlali durumunda bireylere, ihlal resmi görev ifa edenler tarafından görev sırasında dahi yapılmış olsa, ulusal makamlara müracaat hakkı tanımaktadır (Özkerim-Güner, 2016: 216). Hakkında sınırdışı kararı verilen kimse, kural olarak 6. maddeye başvuramazken, 13. maddenin sağladığı korumadan yararlanabilir. 13. maddenin ihlali iddiası Sözleşmedeki diğer hak veya haklarla ilintili olarak başvuru konusu yapılabilir⁷. AİHM, sınırdışı kararına karşı başvurulacak etkili bir başvuru yolunun bulunmamasının 13. maddeyi ihlal edeceği sonucuna varmıştır⁸.

Ek olarak, AİHS madde 14 kapsamında ayrımcılık yasağı, Sözleşme kapsamındaki hakları ilgilendiren her işlemde olduğu gibi sınırdışı işlemlerinde de göz önünde bulundurulması gereken bir ilke olarak zikredilmelidir.

Sözleşme kapsamında açık bir sınırdışı hükmü bulunmamakla beraber 1952 yılında yürürlüğe giren 4 No'lu Protokol 3 ve 4. maddeleri, sınırdışı işlemi hakkında açık hüküm getirmektedir (Doğan, 2020: 119; Ekşi, 2018: 105). Sözleşme 3. maddesi vatandaşın sınırdışı edilemeyeceğini düzenlerken 4. madde yabancıların sınırdışı edilmesine ilişkindir. Maddede yabancıları toplu halde sınırdışı etme yasaklanmıştır.

Söz konusu madde, geri göndermeme ilkesine (geri gönderme yasağına)⁹ ilişkindir. Bu kapsamda AİHM, sığınma müracaatı gerçekleştiren kişilerin toplu olarak sınırdışı edilemeyeceğini, kişilerin başvurularının bireysel ve objektif şekilde ele alınması zorunluluğunu, aksi durumda Protokol 4. maddenin ihlalinin oluşacağını¹⁰ öngörmektedir (Özkerim-Güner, 2016: 234).

Son olarak AİHS'e ek 7 No'lu Protokol¹¹ 1. maddesi, yabancıların sınırdışı usulünü düzenlemektedir (Ekşi, 2018: 105-106). Madde hükmünce, taraf devletler topraklarında mevzuata uygun şekilde oturan yabancı, mevzuata göre alınan bir karar olmaksızın sınırdışı edilemez. Sınırdışı kararı alınması durumunda ilgilinin, sınırdışı kararına karşı gerekçeler sunabilmesine, durumun yeniden incelenmesine, bu amaçla yetkililer huzurunda temsiline

⁷ Klass ve Diğerleri v. Almanya, AİHM Başvuru No. 5029/71, T: 06 Eylül 1978.

⁸ Tehrani ve Diğerleri v. Türkiye, AİHM Başvuru No. 32940/08, 41626/08, 43616/08, T: 13 Nisan 2010.

⁹ YUKK m. 4 – Geri Gönderme Yasağı:

“Bu Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.”

¹⁰ Henning Becker v. Danimarka, AİHM Başvuru No. 7011/75, T: 3 Ekim 1975.

¹¹ RG, T. 08.04.2016, Sy. 29678.

izin verilir. Ancak 2. fıkrada, kamu düzeni ve ulusal güvenlik gerektirdiğinde, yabancıların, bu haklar kullanılmaksızın sınırdışı edilebileceğini öngörmektedir.

c. YUKK Çerçevesinde Yabancıların Sınırdışı Edilmesi

YUKK kapsamında, yabancılar, sınırdışı etme kararı ile menşee ülkesine veya transit gideceği ülke ya da üçüncü bir ülkeye sınırdışı edilebilir. (YUKK m. 52)

YUKK yürürlüğe girinceye kadar sınır dışı kurumu farklı kanunlarda düzenlenmekteydi. 2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu¹² (TCK) m. 59 “sınırdışı etme” hükmü gibi, istisnaen bazı kanunlarda sınırdışı hükümleri yer almaktaydı (Doğan, 2020: 121). YUKK 52 vd. maddeleri düzenlemesi ise genel sınırdışı hükümleri tesis etmektedir.

YUKK madde 54, sınırdışı sebeplerini kapsamlı şekilde düzenlemektedir:

- a) TCK m. 59 çerçevesinde “işlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkum edilen” ve sınırdışı edilmesi gerektiği değerlendirilen yabancılar,
- b) Terör örgütü yönetici, üye, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar,
- c) Türkiye’ye giriş, vize ve ikamet izinleri için gerçek dışı bilgi ve sahte belge kullanan yabancılar,
- d) Türkiye’de kaldığı sürede geçimini gayrimeşru yollardan sağlayanlar,
- e) Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturduğu değerlendirilenler,
- f) Vize veya vize muafiyeti süresini on günden fazla aşanlar veya vizesi iptal edilenler,
- g) İkamet izinleri iptal edilenler ile ikamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenler,
- h) Çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilmiş kişiler,
- i) Türk yasal giriş ve çıkış hükümlerini ihlal eden ya da bu hükümleri ihlale teşebbüs edenler,

---

¹² RG, T : 12/10/2004 Sy :25611.

j) Hakkında Türkiye'ye giriş yasağı bulunmasına rağmen Türkiye'ye geldiği tespit edilen yabancılar,

k) Uluslararası koruma başvurusu reddedilen, uluslararası korumadan hariçte tutulan, başvurusu kabul edilemez olarak değerlendirilen, başvurusunu geri çeken, başvurusu geri çekilmiş sayılan, uluslararası koruma statüleri sona eren veya iptal edilenlerden haklarında verilen son karardan sonra YUKK'un diğer hükümlerine göre Türkiye'de kalma hakkı bulunmayanlar,

l) İkamet izni uzatma başvuruları reddedilip, on gün içinde Türkiye'den çıkış yapmayan kişiler,

m) Uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilen yabancılar.

Sınırdışı için sayılan kanuni şartları taşımalarına rağmen, uluslararası koruma başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi yabancılar, ancak sınırlı sebeplerle sınırdışı edilebilir:

(1) Terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olmaları,

(2) Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturmaları,

(3) Uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilmeleri durumunda uluslararası koruma işlemlerinin her aşamasında sınırdışı edilebilirler. (YUKK m. 54/2)

Uluslararası koruma başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi yabancılar bakımından, YUKK m. 54/2'de 1. fıkradan farklı olarak idareye takdir hakkı verildiği görülmektedir (Çelikel ve Öztekin-Gelgel, 2020: 130). Ayrıca YUKK m. 53/3 uyarınca, koruma başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi yabancılar veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde idare mahkemesine başvurabilir. Dava açılması halinde, kural olarak, dava sonuçlanana kadar sınırdışı işlemi yerine getirilmeyecektir. Ancak Aralık 2019 değişikliği öncesi yukarıda anılan üç sebebe binaen alınmış sınırdışı kararları bakımından dava açılması

---

¹³ 676 sayılı KHK m. 35 ile eklenmiştir. (RG, T. 29.10.2016, Sy. 29872) Bkz. aşağıda; "Anayasa Mahkemesi İçtihatlarının Sınırdışı Kararlarına Etkisi"; 7196 sayılı Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG, Sy: 30988, T: 24.12.2019.

yürütmeyi durdurmamaktaydı. Ancak değişiklik sonrası 7296 sayılı Kanun 74. Maddesi ile, “54’üncü maddenin birinci fıkrasının (b), (d) ve (k) bentleri ile ikinci fıkrası kapsamındakiler hariç,” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır¹³.

Uluslararası koruma başvuru sahibi veya statü sahiplerinin sınırdışı işlemlerine dair hükümler uygulanırken, daima geri gönderme yasağının (YUKK m. 4) göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Çelikel ve Öztekin-Gelgel: 130).

YUKK m. 54’te uluslararası koruma başvurusu ve statü sahipleri bakımından getirilen korumalar bakımından, geçici koruma statüsü sahipleri kapsam dışı bırakılmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği¹⁴ (GKY) 8. maddesinde sınırdışı kararına dair bir hüküm yer almamakta, Yönetmelik 8 ve 14. maddelerinde, yalnızca, geçici koruma kapsamı dışında bırakılan veya geçici koruma statüsü sona eren yabancıların Türkiye’den çıkış yapmalarının esas olduğu ve ülkelerine dönüşlerinin sağlanacağından bahsedilmiştir. Ancak bu çıkış ve dönüşün usul ve şartları öngörülmemiştir (Çelikel ve Öztekin-Gelgel, 2020: 131).

Sınırdışı Kararının Uygulanması ve Sınırdışı Usulü

A. Sınırdışı Edilemeyecek Yabancılar

Kanun, bazı yabancıların sınırdışı edilemeyeceğini hükme bağlamıştır. Bunlardan ilki vatansızlardır. Vatansızlar, kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturmadığı sürece sınırdışı edilemez. (YUKK m. 51/1-b)

YUKK m. 55, diğer bazı yabancıların da sınırdışı edilemeyeceğini hükme bağlamaktadır:

“a) Sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunanlar,

b) Ciddi sağlık sorunları, yaş ve hamilelik durumu nedeniyle seyahat etmesi riskli görülenler,

c) Hayati tehlike arz eden hastalıkları için tedavisi devam etmekte iken sınır dışı edileceği ülkede tedavi imkânı bulunmayanlar,

ç) Mağdur destek sürecinden yararlanmakta olan insan ticareti mağdurları,

d) Tedavileri tamamlanıncaya kadar, psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları.”

---

¹⁴ RG, T. 22.10.2014, Sy. 29153.

¹⁵ RG, T. 17.03.2016, Sy. 29656.

Sınırdışı etmeye engel haller, her bir yabancı için bağımsız olarak değerlendirilir. Hakkında sınırdışı kararı verilecek yabancılara, belli bir adreste ikamet etmeleri, istenilen şekil ve sürelerde bildirimde bulunmaları şeklinde bir kısım tedbirler uydulanabilir. (YUKK m. 55/2)

Ek olarak, YUKK Uygulama Yönetmeliği¹⁵ (YUKKUY) 52. maddesinde sayılan yabancılar hakkında da sınırdışı kararı alınmaz. Bunlar:

a) Vize, vize muafiyeti ve ikamet iznine ilişkin yükümlülüklerini ihlal eden yabancılardan, belirli süre içerisinde Türkiye'den çıkış yapmak üzere kendiliğinden, gönüllü olarak sınır kapılarına gelenler,

b) Uluslararası Koruma Başvurusunu geri çeken veya çekmiş sayılan yabancılardan; dava hakkından feragat eden ve gönüllü olarak ülkesine dönmek isteyen veya YUKK'un diğer hükümlerine göre ülkede kalma hakkı bulunanlar,

c) Mahkeme tarafından haklarında kesin karar verilinceye kadar, uluslararası koruma başvuru sahiplerinden; kabul edilemez başvuru ve hızlandırılmış değerlendirme kapsamında yargı yoluna başvuranlardır.

Yabancıların bu hükümler kapsamına girip girmeyeceği her somut olay özelliğine göre ve her yabancı için ayrı ayrı değerlendirilir (Çelikel ve Öztekin-Gelgel, 2020: 134).

B. Sınırdışı Usulü

Hakkında sınırdışı kararı alınanlar, sınırdışı kararında belirtilmek şartıyla ülkeyi terke davet edilirler. Terke davette, ilgiliye on beş günden az olmayacak otuz günden fazla olmayacak bir süre verilir. (YUKK m. 56/1) YUKK m. 56/1 ve YUKKUY m. 58/1, terke davet için süre tanınmayacak yabancılara belirlemiştir. Kaçma ve kaybolma tehlikesi olanlar ile kanuni giriş ve çıkış normlarını ihlal edenler, sahte belge kullananlar, asılsız belgelerle ikamet izni almayı deneyen veya bu şekilde ikamet izni aldığı tespit edilen kişiler ile kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit teşkil edenlere ülkeyi terk için süre verilmez.

Ülkeyi terk için süre verilen kişilere harca tabi olmayan "çıkış izin belgesi" verilir. Yabancı, verilen sürede çıkış yapmazsa, valilerce ilgili için idari gözetim kararı alınır ve sınırdışı işlemleri geri gönderme merkezlerince yapılır. Ülkeyi terke davet edilen kişiler, ülkeden çıkmak için giriş çıkış kapılarına vardıklarında, verilen süreye bakılmaksızın

çıkışları sağlanacaktır. (YUKKUY m. 58) Türkiye'yi terke davet edilen yabancının, verilen sürede çıkış yapması halinde, yabancı hakkında ülkeye giriş yasağına karar verilmeyebilir. (YUKK m. 9/5)

C. İdari Gözetim ve Usulü

Hakkında sınır dışı kararı alınmış bazı yabancılar hakkında sınır dışı edilmek üzere idari gözetim kararı alınabilir. YUKK m. 57 ve YUKKUY m. 58/2 uyarınca idari gözetim kararı şu yabancılar için alınmaktadır:

- a) Kaçma ve kaybolma riski olanlar,
- b) Yasal giriş veya çıkış kurallarını ihlal edenler,
- c) Sahte ve asılsız belge kullananlar,
- d) Kabul edilebilir mazereti olmaksızın ülkeden çıkmaları için belirlenen süre içinde çıkış yapmayan,
- e) Kamu düzeni, güvenliği ve sağlığı açısından ciddi tehdit oluşturan ve,
- f) Türkiye'yi terke davet edilerek, çıkış izin belgesine rağmen, verilen sürede kabul edilebilir mazereti olmaksızın çıkış yapmayanlar.

Karar, Valilikler tarafından alınmaktadır. Hakkında idari gözetim kararı alınmış olan kişiler, yakalanma veya muhafaza yapan kolluk birimlerince geri gönderme merkezlerine nakledilir. (YUKK m. 57/2)

Anayasa Mahkemesi İctihatlarının Sınırdışı Kararlarına Etkisi

A. Anayasal Denetim ve Sınırdışı İşlemleri

Anayasa madde 23, vatandaşın sınır dışı edilemeyeceği ve yurda girme hakkından yoksun bırakılmayacağını öngörmektedir. Bu nedenle sınır dışı işlemleri yalnızca yabancılara karşı uygulanan idari yaptırımlardır.

Sınırdışı işlemleri, yabancıların temel hak ve özgürlüklerini ilgilendirmekte olup bu bağlamda Anayasa m. 16'daki güvenceden yararlanırlar. Buna göre, yabancıların temel hak ve özgürlükleri, milletlerarası hukuk korumasına uygun şekilde kanunla sınırlanabilecektir. Ayrıca sınırlamanın milletlerarası hukuka uygun olması gerekmektedir (Ekşi, 2018: 106).

Sınırdışı işlemleri aleyhine idari yargı merciinde açılan davalarda ilk derece mahkemesinin kanuni yetkisi, hukuka uygunluk ile sınırlı olup, hukuka uygun olarak tespit edilen ve kesinleşen sınırdışı etme işlemi hakkında bireysel başvuru yapılması halinde artık temel haklar ve özgürlüklerin ihlaline ilişkin inceleme yapılacaktır (Yılmazoğlu, 2015: 911).

Bireysel başvuru yolunun uygulanmaya başlandığı günden bu yana sayı ve türü sürekli artış gösteren bireysel başvurular arasında sınırdışı işlemlerine dair Anayasa Mahkemesi uygulaması da günden güne artmaktadır.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü madde 73'e göre, ilgilinin hayatına ya da maddi veya manevi bütünlüğüne karşı ciddi bir tehdit bulunduğu anlaşıldığı hâlinde gerekli tedbirlere karar verilebilecektir. 676 sayılı KHK kabulünden önce, Mahkemenin tedbir kararı vermesi, ancak idare mahkemesinde sınırdışı kararına itiraz yolunun tüketilmesinden sonra söz konusu olabilmekteydi. YUKK m. 53/3 hükmüne göre, itiraz süreci sonuçlanana dek sınırdışı kararının uygulanması mümkün değildir. Bu sebeple Mahkeme, kişi bakımından ciddi bir tehlike olmadığına hükmetmek suretiyle tedbir talebini reddediyordu. Ancak 676 sayılı KHK sonrasında, YUKK m. 54/1-b,d,k bentlerindeki sebeplerle haklarında sınırdışı kararı alınan yabancılar için, itirazın otomatik askıya alıcı etkisi ortadan kalkmıştır (Ovacık, 2020: 1052-1053)¹⁶. 2019 değişikliği sonrası ise bu istisnai askıya alma durumunun ortadan kalktığı yukarıda ifade edilmiştir.

Sınırdışı kararı ekonomik, sosyal, politik yönleri olan bir işlem olup, bu konuda Anayasa Mahkemesine gerçekleştirilen bireysel başvuruların tümünün tedbir talepli şekilde yapıldığı görülmektedir. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi bu dosyaları ivedi ve öncelikli olarak incelemektedir (Yılmazoğlu, 2015: 912).

B. Anayasa Mahkemesi İçtihatları Çerçevesinde Sınırdışı İşlemleri

1. Tedbir Talepleri

Sınırdışı işlemlerine yönelik tedbir talebi de bulunan ilk bireysel başvuru ve ilk karar

---

¹⁶ Ayrıca bkz. yukarıda, "YUKK Çerçevesinde Yabancıların Sınırdışı Edilmesi".

¹⁷ Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 30.12.2013 Tarih ve Başvuru No: 2013/1243 Sayılı Kararı.

¹⁸ RG, T. 24.07.1950, Sy. 7564.

Caceres kararıdır¹⁷. Karara konu olayda, ABD vatandaşı başvuruçunun, eşinin Özbekistan İslami Hareket ile ilişkili bulunduğu, çatışma bölgeleri ile bağlantılı Çeçen şahıslara sahte pasaport sağladığı, kişi adına ülkeye giriş yasağı olduğu, öbür yandan Türkiye’de kalmaya devamı durumunda farklı yollardan yurda giriş yapma arayışı içerisine gireceği sonucuna varılmış; ardından başvuruçunun için de Türkiye’ye giriş yasağı kararı verilmesinde yarar olduğu doğrultusunda alınan istihbarat esas alınarak, 04.09.2012 tarihinde başvuruçunun 15.07.1950 tarih ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu¹⁸m. 8’e hükmünde zikredilen “yurda girmesi yasaklanan yabancılar” çerçevesinde olduğu kabul edilmiştir. Bu doğrultuda başvuruçunun için 15.07.1950 tarih ve mülga 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun m. 19 hükmü gereğince sınırışı kararı alınmıştır.

Başvuruçunun, kararın iptali ile yürütmenin durdurulması talebiyle Ankara 1. İdare Mahkemesi’nde dava açmıştır. Mahkeme, yürütmeyi durdurma talebini reddetmiştir. Red kararına ilişkin ise Ankara Bölge İdare Mahkemesi’ne itiraz edilmiş, ancak itiraz kabul edilmemiştir¹⁹.

Özbek başvuruçunun, karar gereği ülkeden çıkışı durumunda, hakkında verilmiş ülkeye giriş yasağı sebebiyle tekrar girişinin mümkün olmayacağını ifade etmektedir. Başvuruçunun, eşi sığınmacı olduğu ve seyahat belgesi olmadığı için Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)’nın güvenli üçüncü ülkeye geçişini sağlamasına dek herhangi şekilde yurtdışına çıkamayacağını ortaya koymuştur. Anılan durumların başvuruçunun ailesinin tekrar birleşmesine imkan olmayacak biçimde dağılmasına sebep olacağını belirtmiş, söz konusu durumun Anayasa m. 20 ve 41. Maddelerindeki hakların ihlaline sebep olduğunu iddia etmiştir. Ek olarak, somut olayda İdare Mahkemesi başvuru yolunun etkili nitelikte bulunmadığı, durumun iadesi ve telafisi imkansız bir zarara sebep olabileceği net olmasına rağmen yeterli inceleme ve değerlendirme olmaksızın yürütmenin durdurulması isteminin kabul edilmediği ileri sürülmüştür. Başvuruçunun, halin âciliyetine rağmen yürütmeyi durdurma isteminin gereğinden fazla süre içerisinde karara bağlandığını da ekleyerek, tedbir kararı talebini beyan etmiştir.

Anayasa Mahkemesi, öncelikle Anayasa m. 148/3 ile 2011 tarih ve 6216 sayılı Kanun’un²⁰ 45. maddesinin 1. fıkrasında yer alan, herkesin, “Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye’nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine” başvurabileceği hükmünü not etmiştir. 6216 sayılı Kanun’un m. 49/5 ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün “Tedbir kararı” başlığındaki 73. maddesine dayanarak,

¹⁹ Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 30.12.2013 Tarih ve Başvuru No: 2013/1243 Sayılı Kararı.

²⁰ RG, T. 03/04/2011, Sy. 27894.

kişinin hayatına yahut maddi veya manevi bütünlüğüne karşı ciddi bir tehlikenin olduğunun görüldüğü durumda, Anayasa Mahkemesi Bölümlerince, elzem görülen tedbirlere, resen veya talep sonucu olarak hükmedilebilir. Mahkemeye göre, yaşam ile maddi ve manevi varlığının korunması hakkı Anayasa'nın m. 17 ile güvence altına alınmış haklar olduğundan tedbir hükümleri çerçevesinde inceleme esnasında söz konusu hakların ihlaline ilişkin ciddi bir tehlike olması aranmalıdır. Tedbir konusundaki yetki istisnaidir ve sadece bu koşulların varlığı durumunda devreye girebilecektir.

Olayda, yürütmeyi durdurma istenmesine rağmen idari yargı mercilerince talep ve talebe ilişkin itiraz reddedilmiştir. Anayasa Mahkemesi, kişinin yaşamı ya da maddi ve manevi bütünlüğüne karşı tehdit sürüyor ise bu durum, anayasal haklara saygı ilkesi gereği, Mahkemenin bu başvuruları incelemesini gerektirir. Bu halde kişi, bireysel başvuru için idari davanın sona ermesini beklememelidir. Ek olarak, Mahkeme, yabancının ABD vatandaşı olup, sadece belirli bir ülkeye sınırdışı edileceği yönünde karar söz konusu olmadığı, sınırdışı durumunda diğer bir ülkeye geçiş yapabileceğini ifade etmiştir. Yabancının yaşama ya da maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına, sınırdışı sonrası hayati tehlike veya işkence, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muameleye veya cezaya tabi olabileceğine dair ciddi bir risk olduğu yönünde iddiası bulunmadığından hareketle, tedbir talebini reddedilmiştir.

Narmoteva kararında²¹ ise, başvurucu Türkmenistanlıdır. Sığınma başvurusunun reddini içeren idari işlem sonrası sınır dışı kararı alınmıştır. Ancak, ülkesinde ailevi baskıya maruz kalacağı, Türkmenistan hukuk sistemi standartlarının yüksek düzeyde olmadığı, Özbek kökenli oluşu nedeniyle ayrımcılığa ve aşağılanmaya maruz kaldığını iddia etmiştir. Bunlara ek olarak, Türkmenistan'dan Türkiye'ye gelen kadınlar için fuhuş yaptıkları şeklinde yaygın kanaat sebebiyle, geri gönderilme halinde aile ve toplumsal çevresince dışlanma, işkence ve kötü muameleye maruz kalma ile yaşam hakkı ihlali riski bulunduğu sebeplerine dayalı tedbir talebi gerçekleştirmiştir.

Mahkeme, başvurucunun sınırdışı edileceği ülkede yaşam hakkı veya işkence veya kötü bir muamele yasağı muhtemel ihlali iddialarının asgari bir ciddiyet seviyesi taşımasını, esaslı gerekçeler ile desteklenmesini aramaktadır. Olayda ifade edilen risklerin gerçekleşme ihtimalini gösteren somut ve ciddi veri ve bulgular bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Kişinin sınırdışı uygulaması ardından dilediği üçüncü ülkeye gidebilecek olması ve Türkmenistan'ı tercih ettiği durumda yaşamı ya da maddi ve manevi varlığına karşı ciddi bir risk olasılığı için esaslı bir gerekçe bulunmadığından, Mahkemece tedbir talebi reddedilmiştir.

²¹ Anayasa Mahkemesi, İkinci Bölüm, 6.9.2013 Tarih ve Başvuru No:2013/6782 Sayılı Kararı.

²² Anayasa Mahkemesi, Birinci Bölüm, 5.12.2014 Tarih ve Başvuru No:2014/19023 sayılı karar.

Her iki karar da YUKK'un yürürlüğe bulunmadığı ve etkin bir askıya alınma mekanizması bulunmadığı döneme aittir. YUKK dönemine ait Cheishvili başvurusuna²² konu olayda ise, yabancı, vatandaşı olduğu Gürcistan'a sınırdışı edilirse, aile bütünlüğünün bozulacağını ileri sürerek tedbir talebi yapmıştır. Mahkeme, bir güvenli üçüncü ülkeye ya da Gürcistan'a gitmesini önleyen bir hal olmadığını, her iki olasılıkta yaşam hakkı veya kişinin maddi ve manevi bütünlüğüne karşı gerçek ve ciddi bir risk yahut işkence ve kötü muamele konusuna dair iddiası bulunmadığı gerekçeleri ile tedbir talebinin reddine karar vermiştir.

Boudraa kararı, Anayasa Mahkemesi tarafından sınırdışı kararı aleyhine tedbir talebinin kabul edildiği ilk karardır²³. Başvurucu, tedbir talebine ilişkin olarak, başvurunun Cezayir'de takip edildiği, arama yapıldığı ve yokluğunda ceza yargılamasının devam ettiği, sınırdışı halinde ölüm cezası hükmü verilme ihtimali bulunduğu, dolayısıyla yaşam hakkı ve işkence ve kötü muamele yasağı ihlaline ilişkin riskli durumda olduğunu ileri sürmüştür. Kararda Mahkeme, ilgilinin Cezayir'e sınır dışı uygulanması durumunda, orada, yaşamı ya da maddi ve manevi varlığının riskli duruma geleceğine ilişkin iddialarını ciddi bulmuştur. Esasa dair değerlendirmeye geçmeden, bu aşamada şartları oluştuğundan, tedbir talebini kabul etmiştir.

2. Anayasa Mahkemesi Sınırdışı İctihatlarının Esas Yönünden İncelenmesi

Anayasa Mahkemesi'nin 2015 tarihli K.A. kararı, sınırdışı ve idari gözetim sürecinin sebepleri ve işleyişi bakımından önemli bir karardır²⁴. Kararda başvuru, sınırdışı kararına karşı; öldürme, işkence görme, kötü muamele altında bulunduğu sebepleri ile itiraz etmektedir. İkinci olarak, geri gönderme merkezi koşullarının insan onuru ile bağdaşmadığı ve son olarak idari gözetim kararında kanundaki koşulların uygulanmadığı itirazında bulunmaktadır. Mahkeme, başvurunun ilk iddiasını, mağdur sıfatının yokluğu bakımından reddetmiştir.

İkinci iddiasını ise Mahkeme, başvurunun idari gözetim çerçevesinde kaldığı yerin Anayasa m. 17 ve 40. maddelerini ihlal edecek koşullarda olduğu sebebiyle haklı bulmuştur. Son iddiasını ise, Anayasa madde 19/ 3. fıkrasında "sınırdışı kararı verilen kişinin yakalanması halleri" istisnasına dayanarak incelemiştir. İdari gözetim işlemlerinin usulüne uygun olup olmadığı incelenmiş, başvuruca geri gönderme merkezinde tutulacağına dair bildirim yapılmadığı, kararın uygulanmasının sürdürülmesi için gereken koşulların Valilikçe her ay tekrar incelenerek değerlendirilmediği; bunlar yapılmış dahi olsa ilgili veya avukatına bildirilmediği; ayrıca altı aylık idari gözetim süresinin aşıldığı ancak uzatma sebebinin bildirilmediği tespit edilmiştir. Ek olarak tüm bu sürecin düzgün işlemesi yanında idari

---

²³ Anayasa Mahkemesi Birinci Bölüm, T. 30.12.2013, Başvuru No:2013/9673.

²⁴ Anayasa Mahkemesi, T. 11.11.2015, Başvuru No: 2014/13044 Sayılı Kararı.

gözetim kararının yerinde olmasının gerektiği not edilmiştir. Sınırdışı edilmesi mümkün olmayan başvurucunun idari gözetim altına alınması yerinde değildir. Anılan sebeplerle Anayasa Mahkemesi, 19. madde çerçevesinde başvurucunun iddiasını kabul etmiş, 6216 sayılı Kanun madde 50 uyarınca kişiye tazminat ödenmesine hükmetmiştir.

676 sayılı KHK ile YUKK m. 54'te yapılan değişiklik sonrası, sınırdışı kararına karşı dava açtığı takdirde, m. 54/1-b,d,k bentlerindeki sebeplere binaen sınırdışı kararı alındığı durumlara özgü olmak üzere, dava sürecinde sınırdışı kararının icrası durmamaktaydı. Buna ilişkin Y.T. başvurusunda²⁵ başvurucu söz konusu düzenlemeye dayanarak sınırdışı edilmiştir. Başvurucu, Türk uyruğunda olup, işkence sebebiyle Türkiye'ye geldiğini ve işlemin iptali için idare mahkemesinde istemde bulunduğu yürütmeyi durdurma talebinin, kötü muamele iddialarının değerlendirilmeden süre aşımı sebebiyle reddedildiğini ifade etmiştir. Bu sebeple Anayasa madde 40'ta düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edilmiş olduğu iddia edilmektedir.

Anayasa Mahkemesi, başvurucunun idare mahkemesindeki dava sonucunun ilgili tarafından beklenme imkânı bulunmadığı ve davanın her aşamasında sınırdışı kararının icrası olasılığı ile yüz yüze olduğunu not ederek, söz konusu idari davanın pratikte başarı şansı sunmadığı için etkili bir başvuru yolu olmadığını kabul etmiştir. Ancak bu sonucun, bizzat kanun değişikliğinden kaynaklandığı sonucuna varmıştır. Mahkeme, devamla değişikliğin, Anayasa Mahkemesi içtihatları ile yaşam hakkı, kötü muamele yasağı ve etkili başvuru hakkına uygun olmadığını belirtmektedir. Mahkeme, 2018 tarihinde Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü uyarınca pilot karar usulünün başlatılmasına karar verilmiş ve somut olay dosyası pilot dava olarak belirlenmiştir. Böylelikle birbirine benzer ihlal iddialarının öncelikle idari mercilerce çözüme kavuşturulması ve yapısal sorunun giderilmesi amaçlanmıştır. Konuya ilişkin kanun hükmü yürürlükte olduğu durumda, yeniden yargılama ihlalin çözümü olmayacağı için, Anayasa Mahkemesince, yasama organının, kanun hükmünü yeniden gözden geçirmesinin yararlı olacağı sonucuna varılmıştır.

K.S. kararı da²⁶, kötü muameleye maruz kalma ihtimali dolayısıyla, sınırdışı kararına karşı davanın işlemin icrasını durdurmaması sebebiyle, kötü muamele yasağı ile bağlantılı etkili başvuru hakkının ihlaline ilişkindir. Mahkeme Y.T. kararına atıfta bulunarak, kamu düzeni veya güvenliği açısından tehlike oluşturacağı sonucuna varılan kişilerin sınırdışı kararlarına karşı açılan davaların icrayı resen durdurmaması sebebiyle, kötü muamele yasağına bağlı olarak etkili başvuru hakkının kanundan kaynaklı olarak ihlal edildiğini hatırlatmaktadır. Somut olayda yine bu içtihadı uygulamış ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini kabul

---

²⁵ Anayasa Mahkemesi Genel Kurul, T. 30.05.2019, Başvuru No: 2016/22418.

²⁶ Anayasa Mahkemesi Birinci Bölüm, T. 3.12.2020, Başvuru No: 2017/29420.

etmiştir.

Ayrıca telafisi mümkün olmayan sınırdışı işlemleri için kötü muamele iddiasında bulunan kişiler bakımından geçici durdurma kurumunun işletilmemesi ya da işlemlerin yürütmesinin durdurulma kararının makul olmayan süre sonrasında verilmesinin kötü muamele yasağıyla bağlantılı etkili başvuru hakkını ihlal edebileceğini belirtmektedir. Somut olayda işlemin durdurulmasına ilişkin kararın bir buçuk ayda verilmesi ve fiilen sınırdışı işleminin engellenmediği; ayrıca kötü muameleye ilişkin iddialarının detaylı şekilde değerlendirilip incelenmediği sebepleri ile ihlal kararı verilmiştir.

Bu kararlar incelendiğinde başvuru sahiplerinin iddialarının ve ihlal kararlarının daha çok yaşam hakkı, işkence ve kötü muamele yasağı ile etkili başvuru hakkında yoğunlaştığı görülmektedir.

2017 tarihli K.A. kararına²⁷ konu başvuruda ise 2013 yılında uluslararası koruma başvurusu yapmış olan başvuru sahibi, hakkında Türkiye'ye giriş yasağı ve sınır dışı kararı alınması sebebiyle "aile hayatına saygı hakkının" ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvuru konusu olayda, 24.03.2016 tarihinde İnterpol difüzyon kararına dayalı olarak başvuru sahibi hakkında YUKK m. 9 gereğince G-87 kodu girilerek Türkiye'ye giriş yasağı alınmış ve başvurucuya bildirilmiştir. Ayrıca valilikçe ilgili hakkında iki ay sonra sınır dışı kararı alınmıştır. Başvuru sahibi bir süre idari gözetim alındıktan sonra serbest bırakılmıştır. Başvuru sahibi giriş yasağı ve sınır dışı kararına karşı idare mahkemesinde dava açmış ancak mahkemece davaları reddedilmiştir. Bu karara dayalı olarak başvuru sahibinin daha önce yapmış olduğu (2016/22584 sayılı) bireysel başvuruda kötü muamele yasağının ihlaline karar verilmiş ve yeniden yargılama yapılmasına hükmedilmiştir.

Başvuru sahibi, eşiyile beraber on dört yıldır Türkiye'de yasal olarak ikamet ettiğini ve beş çocuğu bulunduğunu, sınır dışı edilmesi ve yurda giriş yasağının aile bağlarını koparacağını belirtmektedir. Mahkeme, somut olayda başvuru sahibinin kardeşi, eşi ve çocukları ile Türkiye'de yaşadığı gözetildiğinde başvuru sahibinin Türkiye'de güçlü ailevi bağlarının mevcut olduğu, hakkında yurda giriş yasağı konulmasının aile hayatına saygı hakkına müdahale teşkil ettiği kanaatine varmıştır. Mahkeme, müdahalenin kanunilik ilkesine uygun ve meşru amaç olarak kamu düzeninin korunmasına yönelik olduğunu belirttikten sonra demokratik toplumun gereklerine uygunluk veya ölçülülük açısından incelemiştir.

Bu kapsamda, yurda giriş yasağı işlemine ilişkin yargılama sürecinde, idarenin sadece istihbari bilgiler doğrultusunda işlem tesis edildiğine dair savunma yaptığı; uzun yıllardır Türkiye'de ailesiyle beraber yaşayan başvurucuya dair kararların somut bilgi, olgu ve

²⁷ Anayasa Mahkemesi İkinci Bölüm, T. 19.10.2021, Başvuru No: 2017/38596.

belgelere dayandığının ilgili kararlarda gösterilmediği Mahkemece tespit edilmiştir. Başvurucunun hangi gerekçelerle kamu güvenliğini tehlikeye attığının belirsiz olduğunun iddia edilmesine rağmen, bu hususun idare mahkemesindeki süreçte dikkate alınmaksızın davanın, davalı idarenin ileri sürdüğü milli güvenlik argümanı ile reddedildiği belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi, idare mahkemesinin başvurusunun hangi faaliyetlerinin kamu düzeni ve güvenliği açısından nasıl ve ne derecede tehdit oluşturduğuna dair değerlendirme yapmadığını not ettikten sonra; mahkemenin idari işlemin başvurusunun aile hayatı üzerinde doğuracağı etkiler ile menşe ülkede var olduğu iddia edilen risklere ilişkin araştırma ve değerlendirme yapmadan karar verdiğini belirtmiştir. Bu hususlara dayanarak yargısal süreçteki kararların gerekçelerinin aile hayatına saygı hakkı bağlamında yeterli olmadığı ve aile hayatına saygı hakkını güvence altına alan Anayasa'nın 20. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

A.G. başvurusu²⁸, yine Türkiye'de yasal olarak ikamet eden bir yabancıyla aile hayatına saygı hakkını değerlendirmekte olup yukarıdaki karar ile benzer niteliktedir. Çeçenistan uyruklu başvuru, 2005 yılında ülkesinde bir bomba sonucu bacağına kaybetmesi üzerine ülkesinde Çeçenlere yönelik baskı ve zulümden kaçmak üzere Türkiye'ye gelmiştir. Eşi ve çocukları Türk vatandaşlığı kazanmış olup, başvuru ikamet izni almıştır. Ancak 30.03.2016 tarihinde, Atatürk Havalimanı'nda çatışma bölgeleriyle irtibatı olabileceği şüphesi olduğu gerekçesiyle ifadeleri alınmış olup; hakkında sınır dışı ve idari gözetim kararı verilmiş, ek olarak G-87 tahdit kodu oluşturularak ülkeye giriş yasağı konulmuştur. Sınır dışı kararı yargı kararı ile iptal edilmekle beraber ülkeye giriş yasağına ilişkin dava reddedilmiştir. Mahkeme, başvurusunun ülkeye giriş yasağının ailesiyle görüşmesini imkânsız hale getireceği bağlamında aile hayatına saygı hakkı ihlali iddiasını değerlendirmiş, ilk olarak başvurunun yasal yollarla ülkeye giriş yaptığını ve ikamet izni aldığını vurgulamıştır. Başvurusunun 14 yıldır Türkiye'de yaşadığını, başvurusunun çatışma bölgeleriyle bağlantılı olabileceğine ilişkin değerlendirmenin ise sadece havalimanında yapılan mülakatta oluşan kanaate dayanıp somut bilgi, olgu ve belgelere dayanmadığını belirtmiştir. Mahkeme, başvurusunun itirazlarına rağmen, idare mahkemesinin kamu düzeni ve güvenliği açısından nasıl ve ne oranda bir tehdit oluşturduğuna dair değerlendirme yapılmadığını, aile hayatına etkilerinin ise inceleme ve dengeleme konusu yapılmadığı, kararda yer verilen unsurların bu dengelemeye elverişli olacak açıklıkta olmadığını tespit etmektedir. Bu sebeplerle 20. maddenin ihlaline karar vermektedir.

Bu kararlar göz önünde bulundurulduğunda Anayasa Mahkemesi içtihatlarında, sınır dışı kararlarının ailenin bütünlüğü ve birliğinin bozulması sonucunu doğurması durumunda aile hayatına saygı hakkına müdahale oluşturduğu ve hakkın ihlalini gündeme getirebileceği görülmektedir. Özellikle ülkede yasal olarak ikamet eden yabancılar açısından ihlal olasılığının daha yüksek olduğu görülmektedir.

²⁸ Anayasa Mahkemesi İkinci Bölüm, T. 16.12.2020, Başvuru No: 2018/6143.

²⁹ Anayasa Mahkemesi İkinci Bölüm, T. 9.12.2020, Başvuru No: 2017/24261.

Buna karşılık 2020 tarihli Majid Momtaz başvurusunda²⁹ ise sınır dışı kararı nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği ileri sürülmüştür. Anılan kararda başvuru, uluslararası koruma veya geçici koruma statüsü sahibi olmayıp, yasadışı göçmen olarak sınır dışı edilmesini şikâyet konusu yapmıştır. Yabancı uyruklu başvuru Türk vatandaşıyla evli ve iki çocuk babası olup hakkında resmî belgede sahtecilik suçu nedeniyle hapis cezası verilmiştir. Başvuru, Türk vatandaşı ile evli oluşu ve çocuklarının Türkiye’de eğitim gördüğünden dolayı sınır dışı edilmesi hâlinde aile birliğinin bozulacağını gerekçe göstermiştir.

Mahkeme, öncelikle hayatına saygı hakkının yalnızca vatandaşları değil yasal olarak ülkede ikamet eden yabancıların aile birliklerini de koruduğunu ifade etmekle beraber ülkede hukuka aykırı olarak bulunan yabancıların aile hayatının bu güvenceden yararlanmasının sınırlı koşullar altında mümkün olduğunu ifade etmiştir. Mahkeme bu doğrultuda, ülkede hukuka aykırı şekilde bulunan yabancılar bakımından göç kontrolü, kamu düzeni ve güvenliğinin korunması için gerekli tedbirlerin alınması için aile hayatına saygı hakkının sınırlandırılmasında devletlerin daha geniş takdir yetkisi bulunduğunu vurgulamıştır. Mahkeme, başvurunun otuz yıldır Türkiye’de yasal olmayan şekilde ikamet ettiğini, Türk vatandaşı ile evli olmasına rağmen bu ikametini hukuka uygun hale getirecek hukuki yolları izlemediğini, sahte kimlik ve seyahat belgeleri gibi sahte belgeleri düzenlemek dolayısıyla sahtecilik suçlarını işlediğini not etmiştir. Bu olgulardan hareketle, kamu makamlarının, olayda sınır dışı kararında kamu düzeni ve güvenliğinin korunması amacı daha ağır basması sebebiyle, sınır dışı kararında takdir yetkilerinin sınırlarını aşmadıkları sonucuna varmıştır. Bu bağlamda Yüksek Mahkeme, başvurunun Türkiye dışında ailesiyle birlikte yaşamasının önünde ciddi engeller bulunduğuna dair somut bilgi ve bulgular tespit edilmediğine dayanarak sadece ailesinin Türkiye’de yaşamasının sınır dışı etme işlemine engel oluşturmayacağını vurgulamıştır. Anılan sebeplerle Mahkeme, kamu düzeni ve güvenliği açısından tehlike oluşturan başvurunun, eylemleri sebebiyle sınır dışı edilmesinin aile hayatına müdahale için yeterli bir temel oluşturduğu ve aile hayatına saygı hakkını ihlal etmediği sonucuna varmıştır.

Bu kararın ilgilisi uluslararası korumadan yararlanmamakla beraber, aile hayatına saygı hakkının sınır dışı işlemlerinde müdahale eşiği hakkında yol gösterici bir karar olmaktadır. Yukarıdaki iki kararın aksine başvurunun yasadışı göçman olarak ülkede uzun süre bulunması ve işlemiş olduğu suçlar sebebiyle aile birliğini bozacak şekilde sınır dışı edilmesinin ihlal oluşturmayacağı sonucuna varılmıştır.

Sonuç

Sınırdışı işlemleri, Türk Hukukunda YUKK m. 52 vd. hükümleri kapsamında düzenlenmiş

olup, kişinin menşee ülkesi veya diğeer bir ülkeye gönderilmesini ifade eder. Sınırdışı işlemleri, idari tasarruflarla alınmış olmakla birlikte temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden işlemlerdir.

1982 Anayasası, temel hak ve özgürlüklerin korunması açısından yabancı ve vatandaşın eşitliği prensibini benimsemektedir. Anayasa ile tanımlanmış hak ve özgürlüklerinin ihlali söz konusu olan her bireyin, bu ihlale karşı gecikmeksizin yetkili makamlara başvuru olanağının bulunmasını talep imkanına sahiptir. (Anayasa m. 40)

Yabancılar için Anayasa madde 16, temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla ve milletlerarası hukuka uygun şekilde sınırlanabileceğini öngörmektedir. Bu doğrultuda, sınırdışı işleminin Anayasa m. 17’de temin edilen yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını içeren Anayasa madde 19, aile yaşamına saygı hakkını içeren madde 20 ve yerleşme ve seyahat özgürlüğünü içeren madde 23’e uygun olması gerekmektedir. 16. madde hükmü, yabancılar açısından genel bir sınırlama hükmüdür. Ayrıca, ülkesindeki baskı ve zulümden kaçarak sığınma ve iltica talebiyle Türkiye’ye gelen yabancılar için yaşam hakkı ve işkence, kötü ve insanlık dışı muamele veya ceza yasağı kapsamında ihlal gündeme gelebilir.

2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanun ile Anayasa’ya aykırılık şikâyeti başvuru yollarına ek olarak, Anayasal hak ve özgürlüklerin ihlali kapsamındaki şikayetler için “bireysel başvuru” yolu getirilmiştir. YUKK sisteminin yeni oturmaya başladığı dönemlerde sınırdışı konusundaki istisna hükümleri ve sınırdışı işleminin uygulanmasına ilişkin engeller, sınırdışı hükümlerinin idare ve kolluk tarafından doğru şekilde uygulanmamasına sebep olmuştur. Bu sebeple YUKK kapsamında alınan sınırdışı kararları ilk dönemlerinde sıklıkla bireysel başvuru konusu edilmiştir.

Sınırdışı konusunda yapılan bireysel başvuruları genel olarak tedbir talepli olmaktadır. Anayasa Mahkemesi, tedbir taleplerini ve ihlal taleplerini değerlendirirken, çoğunlukla, kişinin sınırdışı işleminin uygulanmasının, onun yaşam hakkı ve işkence, kötü veya insanlık dışı muamele veya ceza yasağını ihlal etme potansiyeline göre değerlendirme yapmaktadır.

Anayasa Mahkemesi, sınırdışı içtihatları incelendiğinde, yaşam hakkı ve kötü muamele yasağı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının sıklıkla şikâyet konusu edildiği görülmektedir. Mahkeme, kamu düzeni veya güvenliği açısından tehlike oluşturacağı sonucuna varılan kişilerin sınırdışı işlemlerine karşı açtıkları davaların icrayı resen durdurulmamasının, kötü muamele yasağına bağlı olarak etkili başvuru hakkının kanundan kaynaklı olarak ihlal edildiği içtihadını benimsemektedir. Bu doğrultuda kanuni eksikliklere

dikkat çekilmekle beraber, kötü muamele iddialarının ayrıntılı şekilde incelenmesi gereğini vurgulamaktadır. Ek olarak, sınırdışı işlemlerinde, telafisi imkânsız durumların önüne geçmek amacıyla, yürütmenin durdurulması kararlarının işler olmaması veya uzun süreler sonunda verilmesinin etkili başvuru hakkının değerlerini korumak için yeterli olmadığını ifade etmektedir.

Sınırdışı işlemine ilişkin YUKK m. 53/3, sınırdışı kararına karşı kanun yolu öngörmektedir. Ancak tek başına kanun yolu öngörülmüş olması bu yolun etkili bir yol olduğu anlamına gelmez. Taraflara, sınırdışı kararının hukuka uygunluğunu değerlendirilebilmesi için savunma hakkı tanınmalıdır. Anayasa Mahkemesi, YUKK m. 53/3 kapsamında sınır dışı kararları için öngörülmüş yargı yolunun, sınırdışı kararının icrasının ertelenmesi açısından sınırlayıcı nitelikte olması sebebiyle Anayasa m. 40 kapsamında etkili bir başvuru yolu olarak görmemiştir. YUKK m. 53/3'te yapılan sınırlama sonrasında Y.T. başvurusu pilot karar olarak seçilerek, yasama organından bu yapısal sorunu gidermesi için tedbir almasını istemektedir. Yasama organı yapısal sorunu giderinceye kadar bir yıl süreyle aynı sebepten ihlal incelemelerini ertelemiştir. Aralık 2019'da yukarıda değinildiği üzere bu doğrultuda yasal değişiklik yapılmıştır.

Yasama organınca gerekli tedbirlerin alınmaması, benzer nitelikte ihlal ve mağduriyetlerin yaşanmasına sebep olacak; Anayasa m. 40 kapsamında etkili başvuru hakkı ihlallerinin gitgide artmasına sebebiyet verecektir. Pilot kararın asıl amacı benzer başvuruların ihlalle karşılaşmasını önlemek için idari merciler tarafından sorunun çözüme kavuşturulmasıdır. Böylelikle ihlalin kaynağı ortadan kaldırılmış olacaktır.

Anayasa Mahkemesinin idari gözetim kararları ve idari gözetim koşullarına dair yaptığı tespitler de önem arz etmektedir. YUKK m. 54 kapsamında hakkında sınırdışı kararı alınan kişilerden, YUKK'un 57. maddesi 2. fıkrası kapsamındaki yabancılar hakkında valilik tarafından idari gözetim kararı alınacağı veya idari gözetime alternatif yükümlülük getirileceği öngörülmüştür. İdari gözetim kararı alınan kişi geri gönderme merkezinde tutulur.

İdari gözetim kararları Mahkemece geri gönderme merkezlerindeki koşullar açısından kötü veya insanlık dışı muamele yasağının ihlaline konu olmuştur. Mahkeme, 2015 tarihli K.A. başvurusunda, geri gönderme merkezlerindeki koşulların insan onuru ile bağdaşmadığı gerekçesiyle ihlal kararı vermiştir. Ayrıca, hakkında sınırdışı kararı alınamayacak kişinin idari gözetim altında tutulmasının madde 19 kapsamında kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlalini teşkil ettiğine karar vermiştir.

Önceden değinildiği üzere, 676 sayılı KHK ile YUKK m. 54'te yapılan değişiklik sonrası, Y.T. kararında, başvurucu söz konusu düzenlemeye dayanılarak sınırdışı edilmiş; işkence

sebebiyle Türkiye'ye geldiği ve işlemin iptali için idare mahkemesinde istemde bulunduğu yürütmeyi durdurma talebinin, kötü muamele iddiaları değerlendirilmeden süre aşımı sebebiyle reddedildiği temelinde etkili başvuru hakkı ve işkence yasağı sebebiyle şikayet konusu yapmıştır. Mahkeme, başvuru idare mahkemesindeki dava sonucunun ilgili tarafından beklenme imkânı bulunmadığı ve davanın her aşamasında sınırdışı kararının icrası olasılığı ile yüz yüze olduğu dolayısıyla bu iddiayı yerinde bulmuştur. K.S. kararında da kötü muameleye maruz kalma ihtimali dolayısıyla, kamu düzeni veya güvenliği açısından tehlike oluşturan kişiler için alınmış sınırdışı kararına karşı davanın işlemin icrasını durdurmaması sebebiyle, kötü muamele yasağının ihlali ile bu yasakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlaline karar verilmiştir.

K.A. ve A.G. başvurularında da Türkiye'ye giriş yasağı ve sınır dışı kararı alınması sebebiyle “aile hayatına saygı hakkının” ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu kararlarda, hem sınırdışı kararının içeriği hem de sınırdışı kararının “aile birliğinin bozulmasına” yol açtığından hareket edilmiştir. Bu kararlarda başvuru sahiplerinin yasal olarak Türkiye’de kalmakta oldukları vurgulanmakta ve böyle durumlarda idari makamlar ve idare mahkemelerinin sınırdışı kararlarında aile hayatının devamı ve bütünlüğüne ilişkin iddiaları değerlendirmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Anılan örneklerde değinildiği üzere, Anayasa’da bir kısmı mutlak nitelikte hakları teşkil eden hakların sınırdışı işlemlerinin sebepleri, uygulanış biçimleri ve sonuçları ile sıklıkla ihlal edildiği görülmektedir. Bu sebeple YUKK m. 52 vd. hükümlerinin hem genelde hem de özellikle uluslararası koruma ve geçici koruma statüsü sahipleri için geliştirilmesi ve detaylandırılması elzemdir. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi başta olmak üzere uluslararası insan hakları örgütlerine ait belge ve içtihatların da göz önünde bulundurulması, hak temelli bakış açısının uygulamaya nasıl yansıdığını görmek suretiyle muhtemel ihlal iddialarını engelleyen düzenlemelerin yapılabilmesi için yol gösterici olacaktır.

Sınırdışı kararları uluslararası koruma veya geçici koruma statüsü veya başvuru sahipleri için temel hak ve özgürlüklere daha yoğun şekilde müdahale etmektedir. Anayasa Mahkemesi içtihatları incelendiğinde, sığınmacı statülerinden birine dayalı olarak sınırdışı kararına karşı bireysel başvuru yapıldığında, çoğu kez sınırdışı kararı kanuna uygun gibi görünse bile, salt sınırdışı sebebiyle, geri gönderme yasağının da temelini oluşturan yaşam hakkı ve işkence, kötü muamele veya insanlık dışı muamele yasağının ihlali gündeme gelebilmektedir. Zira sığınmacının sadece ülkesine gönderilmesi onu zulüm riski ile karşı karşıya bırakmaktadır. Sığınmacı ve mülteciler açısından sınırdışı kararlarının diğer yabancılar için geçerli olan temel haklar şemsiyesinin daha etkili şekilde uygulanması gerekecektir.

Kaynakça

- Aybay, Rona. (2005). *Yabancılar Hukuku*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bozkurt, Enver. (2003). *İnsan Haklarının Korunmasında Uluslararası Hukukun Rolü*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Chen, Lung-Chu. (2000). *An Introduction to Contemporary International Law*. New Haven and London. Yale University Press.
- Çelikel, Aysel ve Öztekin-Gelgel, Günseli. (2020). *Yabancılar Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Doğan, Vahit. (2020). *Türk Yabancılar Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Duran, Lütfi (1980). *Yabancıların Türkiye'den Sınırdışı Edilmesi, İnsan Hakları Yıllığı*. 2(1), 3-33.
- Ekşi, Nuray. (2009). *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 6. Maddesinin Yabancıların Sınırdışı Edilmesine Uygulanıp Uygulanmayacağı Sorunu*, MHB, 29(1-2), 119-139.
- Ekşi, Nuray. (2008) *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Sığınmacı ve Mültecilerin Türkiye'den Sınırdışı Edilmelerini Engelleyen Haller*. İstanbul Barosu Dergisi. 82(6), 2801-2838.
- Ekşi, Nuray. (2018). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*. İstanbul: Beta.
- Ovacık, Gamze. (2020). *Türk Anayasa Mahkemesinin İçtihadı Işığında Sınır Dışı Kararlarına Karşı Yargısal İtirazın Hukuki Etkisi*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 26(2), 1042-1062.
- Özkerim-Güner, Neslihan. (2016). *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Mültecilerin Haklarının Korunmasındaki Rolü*. Göç Araştırmaları Dergisi. 2(2),212-241.
- Ulugöl, Haluk. *Suçluların Geri Verilmesi ve Siyasi Suç*. Ankara: Adil Yayınları.
- Yılmazoğlu, Esat Caner. (2015). *Yabancıların Sınırdışı Edilmesinin Anayasa Mahkemesinde Yargısal Denetimi*. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi. 0(5), 905-928.